

نیازهای اطلاعات سلامت مادران کودکان کمتر از دو سال مراجعه کننده به مراکز جامع سلامت شهر بوشهر

سیده فاطمه مرتضوی^۱، راضیه باقرزاده^۲، علی حمیدی^۳

مقاله پژوهشی

چکیده

مقدمه: مادران، یکی از گروه‌هایی هستند که توجه به نیازهای اطلاعات سلامتشان از اهمیت زیادی برخوردار است؛ چرا که آن‌ها مسؤلیت پرورش نسل آینده را بر عهده دارند. در این راستا، پژوهش حاضر با هدف تعیین نیازهای اطلاعات سلامت مادران کودکان کمتر از دو سال مراجعه کننده به مراکز جامع سلامت انجام شد.

روش بررسی: این مطالعه از نوع توصیفی - پیمایشی بود و جمعیت مورد نظر را مادران کودکان کمتر از دو سال مراجعه کننده به مراکز جامع سلامت شهر بوشهر تشکیل داد. جهت جمع آوری داده‌ها، از پرسش نامه پژوهشگر ساخته استفاده گردید که اعتبار آن به روش اعتبار محتوا و صوری به شیوه کیفی و کمی و پایایی آن از طریق آزمون- بازآزمون و محاسبه ضریب Cronbach's alpha مورد تأیید قرار گرفت. روش نمونه گیری به صورت سهمیه‌ای در دسترس بود و برای توصیف اطلاعات از آماره‌های توصیفی استفاده شد.

یافته‌ها: مهم ترین نیاز اطلاعات مادران در مورد سلامت خود و کودکان به ترتیب در ارتباط با رفتار صحیح با کودک و ارتباط صحیح با همسر و دیگر فرزندان عنوان شد. مهم ترین انگیزه مادران جهت جستجوی اطلاعات، علاقمندی به کسب اطلاعات و مهم ترین منبع مورد استفاده آن‌ها پزشک بود.

نتیجه گیری: مادران در مورد سلامت خود و کودکان نیاز زیادی به اطلاعات دارند و این مطلب نشان می‌دهد که اطلاعات فعلی از جامعیت کاملی برای پاسخگویی به نیازهای مادران برخوردار نیست.

واژه‌های کلیدی: نیازهای خدمات بهداشتی؛ کودک شیرخوار؛ سلامت کودک

دریافت مقاله: ۱۳۹۶/۱۲/۱۲

پذیرش مقاله: ۱۳۹۷/۷/۱۴

تاریخ انتشار: ۱۳۹۷/۷/۱۵

ارجاع: مرتضوی سیده فاطمه، باقرزاده راضیه، حمیدی علی. نیازهای اطلاعات سلامت مادران کودکان کمتر از دو سال مراجعه کننده به مراکز جامع سلامت شهر بوشهر. مدیریت اطلاعات سلامت ۱۳۹۷؛ ۱۵ (۴): ۱۷۵-۱۸۱

مقدمه

امروزه اطلاعات سلامت، یکی از مهم ترین ملزومات برای انجام هر نوع فعالیت بهداشتی به شمار می‌رود و از آن به عنوان وسیله‌ای برای مقابله با بیماری‌ها، کاهش استرس و پریشانی و ارتقای خودمراقبتی استفاده می‌شود (۱). با توجه به اهمیت نقش اطلاعات سلامت در جامعه، ضروری است که نیازهای اطلاعات سلامت هر فرد یا جامعه به درستی شناسایی گردد. از جمله گروه‌هایی که توجه به نیازهای اطلاعات سلامت آنان از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است، مادران هستند؛ چرا که این گروه از جامعه نقش بی‌بدیلی در رفاه اجتماعی و سلامت خود و دیگر اعضای خانواده از جمله کودکان ایفا می‌کنند. با توجه به اهمیت دوران کودکی و به ویژه دوره دو ساله شیرخوارگی در زندگی هر فرد و پایه‌گذاری سلامت فرد در طول زندگی طی این زمان، ارایه مراقبت‌های صحیح در راستای حفظ و ارتقای سلامت، امری ضروری به نظر می‌رسد (۲).

برای تأمین نیازهای مرتبط با سلامتی مادر و کودک، مراکز بهداشت بر اساس بخشنامه‌ها و دستورالعمل‌های وزارت بهداشت، اقدام به ارایه خدماتی در قالب کلاس‌های آمادگی برای زایمان می‌نمایند. در این کلاس‌ها که در ۸ جلسه برگزار می‌شود، پیرامون بسیاری از موضوعات مانند تغذیه، بهداشت روان، رشد و تکامل کودکان و شیردهی و... آموزش‌های مختلفی داده می‌شود. با وجود مفید بودن این آموزش‌ها و با توجه به عدم دسترسی یا استفاده بسیاری از مادران، لازم است روش‌های جایگزین برای ارتقای اطلاعات سلامت مادران در نظر گرفته شود. نتایج برخی از پژوهش‌ها نشان داده است که حمایت از مادران از

طریق آموزش و در اختیار قرار دادن اطلاعات، باعث می‌گردد که مادران احساس کنترل و قدرت بیشتری نسبت به وضعیت کودک خود داشته باشند. اهمیت این امر به حدی است که مادران آگاه تضمین کننده زندگی سالم برای کودکانشان هستند (۳). با این حال، نتایج برخی از تحقیقات حاکی از آن است که نیاز اطلاعاتی مادران به خوبی برآورده نمی‌شود (۴-۶) و این امر منجر به بروز مشکلات بسیاری برای کودکان می‌شود. مواردی همچون تشنج و آسیب‌های پس از آن، معلولیت‌های ناشی از حساسیت‌های غذایی و مانند آن اهمیت مطالعه در خصوص میزان اطلاعات سلامت مادران و همچنین، نحوه دسترسی به این اطلاعات را خاطر نشان می‌کند. بنابراین، مشخص نمودن نیازهای

مقاله حاصل پایان نامه کارشناسی ارشد به شماره ۲۰/۱۸/۸/۴۸۳۲۲ پ/د می باشد که با حمایت دانشگاه علوم پزشکی بوشهر انجام شده است.

۱- کارشناس ارشد، کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی، کمیته تحقیقات دانشجویی، گروه کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی، دانشکده پیراپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی بوشهر، بوشهر، ایران
۲- استادیار، مامایی، گروه مامایی، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی بوشهر، بوشهر، ایران

۳- استادیار، کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی، گروه کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی، دانشکده پیراپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی بوشهر، بوشهر، ایران (نویسنده طرف مکاتبه)

Email: a.hamidi@bpums.ac.ir

دریافتی کاملاً محرمانه نزد پژوهشگر خواهد ماند. برای توصیف اطلاعات از آماره‌های توصیفی استفاده گردید.

یافته‌ها

سن ۳۸ درصد مادران بین ۲۶ تا ۳۰ سال و میانگین سنی آن‌ها ۲۹/۲۷ سال بود. بیشتر پاسخ دهندگان یک یا دو فرزند (۸۵/۷ درصد) داشتند. ۸۲/۲ درصد آنان خانه‌دار و ۳۷/۸ درصد دارای مدرک تحصیلی دیپلم بودند. همچنین، اغلب آن‌ها همسرانی با تحصیلات دیپلم (۳۵/۱ درصد) و شغل آزاد (۴۸/۰ درصد) داشتند.

نیازهای اطلاعاتی سلامت مادران در جدول ۱ ارایه شده است. بر این اساس، بیشترین نیاز اطلاعاتی مادران در مورد کودکان در زمینه رفتار صحیح با کودک و استعدادیابی و توانمندسازی کودک و کمترین نیاز آن‌ها مربوط به داروهای شیمیایی و گیاهان دارویی بود. از طرف دیگر، مهم‌ترین نیاز اطلاعاتی مادران در مورد سلامت خودشان شامل ارتباط صحیح با همسر و دیگر فرزندان و کمترین نیاز اطلاعاتی آنان در خصوص شیردهی و مشکلات آن بود. لازم به ذکر است که همه گویه‌ها نمره بالاتر از میانگین را کسب کردند.

جدول ۲ انگیزه پاسخ دهندگان از جستجوی اطلاعات را نشان می‌دهد. بر این اساس، بیشترین و کمترین انگیزه مادران جهت جستجوی اطلاعات سلامت به ترتیب به علاقمندی به کسب اطلاعات و وجود مشکل در اطرافیان و محیط اختصاص داشت. همه گویه‌ها نمره بالاتر از میانگین را به دست آوردند.

جدول ۳ منابع مورد استفاده مادران را نشان می‌دهد. بر اساس یافته‌های مربوط به نوع منابع اطلاعاتی مورد استفاده شرکت‌کنندگان، مهم‌ترین منبع اطلاعاتی مادران، پزشک و کم‌اهمیت‌ترین منابع، روزنامه و مجلات گزارش گردید. در این بین، استفاده از روزنامه و مجلات پایین‌تر از میانگین و سایر موارد بالاتر از میانگین بود.

بحث

نتایج مطالعه حاضر نشان داد که پاسخ دهندگان تا حد زیادی در مورد خود و کودکان به اطلاعات سلامت نیاز داشتند. رفتار صحیح با کودک، جزء اولین نیازهای اطلاعاتی مادران در مورد کودکان می‌باشد که این موضوع با نتایج برخی تحقیقات داخلی پیشین (۱۳، ۴) همخوانی داشت. به دلیل این که ثبات گفتاری و رفتاری مادر در سنین کمتر از دو سال بسیار حایز اهمیت است، مادران باید بدانند که چه رفتاری بیانگر مهر و محبت آنان می‌باشد و چه رفتاری باعث تربیت نادرست می‌شود. بنابراین، فراهم کردن اطلاعات مناسب در زمینه رفتار با کودک، تأثیر بسزایی در تغییر نگرش مادران و به دنبال آن، تغییر رفتارهای نادرست مادران با کودک خواهد داشت.

از جمله نیازهای آموزشی که مادران در پژوهش حاضر به آن اشاره کردند، استعدادیابی و توانمندسازی کودک از طریق بازی بود که این مسأله با نتایج مطالعات پیشین (۱۲، ۸) مطابقت داشت. مادران علاوه بر این که به اطلاعاتی در خصوص نگهداری از کودک کمتر از دو سال نیازمند هستند، به اطلاعاتی جهت پرورش ذهن کودک هم نیاز دارند؛ چرا که پرورش هوش و ذهن کودک، به آموزش‌هایی که مادران برای آن‌ها در نظر می‌گیرند وابسته است و این آموزش‌ها از طریق بازی به کودکان منتقل می‌شود. بنابراین، فراهم کردن اطلاعات در این زمینه برای مادران بسیار مهم است.

اطلاعات سلامت مادران به منظور جلوگیری از آسیب‌هایی احتمالی، ضروری به نظر می‌رسد.

از آغاز پژوهش‌های مربوط به استفاده‌کنندگان، برخی از تحقیقات خارجی و داخلی به بررسی نیازهای اطلاعاتی گروه‌های خاص و از جمله مادران پرداخته‌اند. از جمله مطالعات خارجی می‌توان به Shieh و همکاران بر روی نیاز اطلاعاتی زن باردار (۷)، Bakar بر روی نیاز اطلاعاتی زنان روستایی (۸)، Devolin و همکاران بر روی نیاز اطلاعاتی مادران کودکان کمتر از ۶ سال (۹) و Ruthven و همکاران بر روی نیاز اطلاعاتی مادران نخست‌زا با کودکان کمتر از ۱ سال (۱۰) اشاره کرد. مروری بر پژوهش‌های مرتبط در کشور نشان می‌دهد که این تحقیقات کمتر متوجه مادران بوده است. از میان مرتبط‌ترین بررسی‌های انجام شده می‌توان مطالعات حصاروی روی نیازهای اطلاعاتی زنان خانه‌دار (۱۱)، محسنی و همکاران روی نیاز آموزش مادران پس از زایمان (۴)، محمدی و همکاران روی نیاز اطلاعاتی زنان عشایر (۱۲) و نصراله‌زاده روی نیازهای اطلاعاتی زنان باردار (۱۳) را نام برد. نتایج پژوهش‌های مذکور نشان داد که مادران در شرایط مختلف به میزان متفاوتی به اطلاعات مختلف فردی، بهداشتی، سلامت مادر و کودک و مانند آن نیاز داشتند.

پیشینه‌های مرتبط نشان داد که تحقیقاتی در زمینه نیاز اطلاعات سلامت مادران انجام شده، اما با توجه به اهمیت جایگاه مادران کودکان کمتر از دو سال، به نظر می‌رسد که مطالعه‌ای به منظور بررسی نیاز اطلاعات سلامت این مادران صورت نگرفته است. بنابراین، پژوهش حاضر با هدف تعیین نیازهای اطلاعات سلامت مادران کودکان کمتر از دو سال شهر بوشهر در سال ۱۳۹۶ انجام شد.

روش بررسی

این تحقیق از نوع توصیفی-پیمایشی بود که به بررسی نیازهای اطلاعات سلامت مادران کودکان کمتر از دو سال مراجعه‌کننده به مراکز جامع سلامت شهر بوشهر پرداخت. جامعه آماری را مادران کودکان کمتر از دو سال شهر بوشهر تشکیل داد. معیار ورود شامل زنان دارای کودک دو سال و کمتر بود که در تیر و مرداد سال ۱۳۹۶ به مراکز جامع سلامت شهر بوشهر مراجعه کرده بودند. این زنان به صورت نمونه‌گیری سهمیه‌ای در دسترس از ۱۰ مرکز جامع سلامت انتخاب شدند. بر اساس آمار معاونت بهداشتی دانشگاه علوم پزشکی بوشهر، تعداد مادران دارای کودکان کمتر از دو سال شهر بوشهر حدود ۶ هزار نفر برآورد شد و حجم نمونه بر اساس فرمول Cochran، ۳۶۲ نفر به دست آمد.

برای جمع‌آوری اطلاعات، پرسش‌نامه خودایفا در دو بخش طراحی شد. بخش اول شامل مشخصات جمعیت‌شناختی مادر و کودک و بخش دوم شامل سوالات حیظه نیاز اطلاعات سلامت مربوط به کودک (۱۵ گویه)، نیاز اطلاعات سلامت مربوط به مادر (۱۱ گویه)، استفاده از منابع اطلاعاتی (۹ گویه) و انگیزه جستجوی اطلاعات (۶ گویه) بود. سؤال‌های این پرسش‌نامه به صورت بسته طراحی و از طیف پنج گزینه‌ای لیکرت برای نمره‌دهی استفاده گردید. روایی پرسش‌نامه با استفاده از روش آزمون-بازآزمون و محاسبه ضریب Intra-class Correlation Coefficient (ICC) (۰/۸۵۷) و ضریب Cronbach's alpha (۰/۹۱۳) مورد تأیید قرار گرفت. داده‌ها به صورت حضوری از مراکز جامع سلامت ۱۰ گانه بوشهر جمع‌آوری شد. در این راستا، از شرکت‌کنندگان رضایت‌نامه شفاهی گرفته و به آنان اطمینان داده شد که اطلاعات

جدول ۱: نیازهای اطلاعات سلامت شرکت‌کنندگان

میانگین $\pm$ انحراف معیار	درصد					حیطه نیاز اطلاعات سلامت کودک
	اصلاً	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	
۳/۷۵ $\pm$ ۱/۰۱	۱/۸	۱۰/۲	۲۵/۷	۳۵/۴	۲۶/۹	نیازهای مربوط به کودک تغذیه
۳/۶۹ $\pm$ ۱/۰۱	۲/۳	۹/۱	۲۷/۰	۳۹/۰	۲۲/۶	مراحل رشد جسمی
۳/۷۴ $\pm$ ۱/۰۸	۳/۵	۱۰/۰	۲۱/۴	۳۸/۱	۲۷/۰	نشانه‌های سلامت و بیماری
۳/۷۵ $\pm$ ۱/۱۲	۳/۸	۱۳/۲	۱۶/۷	۳۷/۴	۲۸/۹	مراقبت‌های بهداشتی
۳/۴۷ $\pm$ ۱/۲۳	۸/۸	۱۴/۰	۲۱/۱	۳۳/۳	۲۲/۸	مشکلات شایع و نحوه درمان آن
۳/۵۰ $\pm$ ۱/۱۴	۶/۷	۱۳/۵	۲۲/۸	۳۷/۴	۱۹/۶	مکمل‌های غذایی
۳/۴۱ $\pm$ ۱/۲۲	۷/۹	۱۶/۷	۲۴/۳	۲۸/۷	۲۲/۵	داروهای شیمیایی و گیاهی
۳/۴۱ $\pm$ ۱/۲۳	۸/۸	۱۶/۱	۲۲/۸	۳۰/۴	۲۱/۹	گیاهان دارویی
۳/۶۳ $\pm$ ۱/۲۰	۶/۷	۱۲/۶	۲۰/۵	۳۱/۹	۲۸/۴	واکسیناسیون
۳/۶۳ $\pm$ ۱/۲۲	۷/۰	۱۲/۹	۱۹/۶	۳۱/۰	۲۹/۵	غربالگری
۳/۶۳ $\pm$ ۱/۲۰	۷/۳	۱۳/۲	۱۷/۳	۳۴/۲	۲۸/۱	مراحل تکامل کودک
۴/۰۷ $\pm$ ۱/۰۸	۳/۲	۷/۹	۱۲/۰	۳۲/۵	۴۴/۴	رفتار صحیح با کودک
۳/۸۱ $\pm$ ۱/۲۰	۶/۱	۱۰/۲	۱۶/۱	۳۱/۶	۳۶/۰	توصیه‌های دینی در مورد فرزندپروری
۳/۶۳ $\pm$ ۱/۳۱	۸/۲	۱۵/۸	۱۵/۲	۲۶/۰	۳۴/۸	پیشگیری از حوادث
۳/۹۶ $\pm$ ۱/۰۳	۳/۵	۴/۷	۱۹/۶	۳۶/۳	۳۶/۰	استعدادیابی و توانمندسازی کودک از طریق بازی
۳/۴۸ $\pm$ ۱/۱۸	۵/۸	۱۷/۸	۲۰/۸	۳۳/۹	۲۱/۶	تغذیه
۳/۲۰ $\pm$ ۱/۲۶	۱۰/۵	۲۱/۹	۲۲/۸	۲۶/۹	۱۷/۸	شیردهی
۳/۳۰ $\pm$ ۱/۲۹	۱۰/۲	۲۲/۵	۱۴/۶	۳۲/۷	۱۹/۹	عوارض و مشکلات جسمی پس از زایمان
۳/۳۳ $\pm$ ۱/۳۱	۹/۴	۲۳/۲	۱۳/۸	۳۱/۴	۲۲/۳	عوارض و مشکلات روحی پس از زایمان
۳/۵۰ $\pm$ ۱/۱۱	۴/۷	۱۶/۷	۲۱/۶	۳۸/۰	۱۹/۰	نشانه‌های سلامت و بیماری
۳/۴۹ $\pm$ ۱/۲۰	۶/۷	۱۷/۳	۱۹/۳	۳۴/۲	۲۲/۵	برگشت تغییرات دوران بارداری به وضعیت قبل از بارداری
۳/۳۴ $\pm$ ۱/۲۴	۱۰/۵	۱۵/۲	۲۳/۱	۳۲/۲	۱۹/۰	داروها و مکمل‌ها
۳/۳۳ $\pm$ ۱/۲۴	۹/۶	۱۸/۱	۲۰/۸	۳۲/۲	۱۹/۳	گیاهان دارویی
۳/۳۰ $\pm$ ۱/۲۰	۶/۴	۲۳/۱	۲۴/۳	۲۶/۹	۱۹/۳	زمان و نحوه روابط جنسی در دوران پس از زایمان
۳/۴۱ $\pm$ ۱/۳۰	۹/۱	۱۸/۸	۱۸/۵	۲۸/۲	۲۵/۵	روش‌های پیشگیری از بارداری
۳/۷۶ $\pm$ ۱/۱۶	۵/۳	۱۰/۸	۱۸/۷	۳۳/۰	۳۲/۲	ارتباط صحیح با همسر و دیگر فرزندان

به دلیل این که می‌تواند در ارتقای سلامت روحی و روانی و کاهش اضطراب مادران نقش مهمی داشته باشد و اغلب کارکنان بهداشتی به عنوان منبع اطلاعاتی برای مادران به شمار می‌روند، بهتر است به مسایل مذهبی نیز توجه گردد (۴).

توصیه‌های دینی در مورد فرزندپروری، به عنوان یکی دیگر از نیازهای اطلاعاتی از طرف مادران بیان شد که به این نکته در تحقیقات گذشته نیز اشاره شده است (۴، ۸، ۱۱، ۱۲). اگرچه توجه به این مسأله جزء وظایف مراکز جامع سلامت نیست، اما

جدول ۲: انگیزه شرکت‌کنندگان برای جستجوی اطلاعات

میانگین $\pm$ انحراف معیار	درصد					حیطه انگیزه جستجوی اطلاعات
	اصلاً	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	
۴/۲۵ $\pm$ ۰/۸۴	۱/۲	۲/۹	۱۰/۵	۴۰/۱	۴۵/۳	علاقتمندی به کسب اطلاعات
۳/۳۸ $\pm$ ۱/۳۹	۱۳/۲	۱۷/۸	۱۴/۳	۲۷/۲	۲۷/۵	وجود مشکل در اطرافیان و محیط
۴/۱۷ $\pm$ ۰/۹۴	۱/۵	۳/۵	۸/۵	۴۵/۶	۴۰/۹	بهبود و ارتقای وظایف مادری
۴/۱۶ $\pm$ ۰/۸۹	۲/۹	۸/۵	۱۸/۷	۳۳/۰	۳۶/۸	کاهش استرس
۴/۲۱ $\pm$ ۰/۸۵	۱/۸	۳/۵	۱۱/۷	۴۲/۷	۴۰/۴	پیشگیری از بیماری‌ها
۳/۹۲ $\pm$ ۱/۰۷	۲/۶	۳/۲	۱۱/۷	۳۹/۸	۴۲/۷	درمان بیماری‌ها

جدول ۳: منابع اطلاعاتی مورد استفاده شرکت‌کنندگان

میانگین $\pm$ انحراف معیار	درصد				حیطه استفاده از منابع اطلاعاتی	
	اصلاً	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	
۳/۹۹ $\pm$ ۰/۹۲	۰/۹	۷/۰	۱۷/۳	۴۲/۴	۳۲/۵	اطرافیان نزدیک
۴/۱۴ $\pm$ ۰/۸۷	۰/۶	۵/۳	۱۲/۶	۴۲/۴	۳۹/۲	مراقبان بهداشتی
۳/۲۴ $\pm$ ۱/۳۵	۱۵/۲	۱۵/۸	۱۹/۹	۲۸/۴	۲۰/۸	ماما
۴/۲۲ $\pm$ ۰/۸۵	۰/۹	۳/۸	۱۰/۸	۴۱/۲	۴۳/۳	پزشک
۳/۱۷ $\pm$ ۱/۲۳	۱۲/۳	۱۶/۴	۲۹/۵	۲۵/۷	۱۶/۱	کتاب
۲/۵۸ $\pm$ ۱/۱۵	۲۰/۵	۲۸/۱	۳۰/۷	۱۴/۰	۶/۷	روزنامه و مجلات
۳/۸۶ $\pm$ ۱/۲۲	۶/۷	۸/۸	۱۵/۵	۲۹/۵	۳۹/۵	اینترنت
۳/۳۶ $\pm$ ۱/۲۶	۱۰/۸	۱۴/۰	۲۵/۷	۲۷/۲	۲۲/۲	شبکه‌های اجتماعی
۳/۴۷ $\pm$ ۱/۱۱	۵/۰	۱۵/۲	۲۷/۵	۳۲/۵	۱۹/۹	رادیو و تلویزیون

نیازهای مادران گزارش شده بود (۱۰، ۹)، مطابقت نداشت. به نظر می‌رسد که آموزش‌های ارائه شده در این زمینه و سیاست‌گذاری‌های وزارت بهداشت در این رابطه مناسب بوده است. بنابراین، می‌توان گفت که برنامه‌های مراکز جامع سلامت برای ارائه اطلاعات در خصوص تغذیه با شیر مادر موفق بوده است.

بررسی انگیزه‌های مشارکت‌کنندگان نشان داد که علاقمندی به کسب اطلاعات، پیشگیری از بیماری‌ها و بهبود و ارتقای وظایف مادری، همواره به عنوان دغدغه فکری مادران مطرح می‌باشد. این یافته‌ها با نتایج تحقیق نصراله‌زاده که انگیزه زنان از جستجوی اطلاعات را علاقمندی به کسب اطلاعات و افزایش آگاهی گزارش کرد (۱۳)، همخوانی داشت؛ چرا که مادران علاوه بر ایفای نقش در حفظ و ارتقای سلامت خود، وظیفه تأمین سلامت کودکانشان را نیز بر عهده دارند. بنابراین، علاقه زیادی به کسب اطلاعات سلامت داشتند. همچنین، با یافته‌های پژوهش‌های پیشین که مهم‌ترین هدف از جستجوی اطلاعات سلامت را پیشگیری از بیماری‌ها گزارش کرده بودند (۱۶-۱۴، ۱۲)، همسو بود. لازم به ذکر است که داشتن اطلاعات اولیه درباره بیماری‌ها، منجر به صرفه‌جویی در هزینه‌های درمان می‌شود؛ چرا که با آگاهی و مراقبت اولیه، می‌توان از گسترش بیماری‌ها جلوگیری کرد و سبب تسریع روند درمان شد. از سوی دیگر، یافته‌های به دست آمده با نتایج مطالعه Ruthven و همکاران که انگیزه زنان از جستجوی اطلاعات را تمایل برای کسب اطلاعات مادرانه اعلام کرده بود (۱۰)، مطابقت داشت. نتایج نشان داد که وجود مشکل در اطرافیان و محیط‌های زندگی بود که در اولویت آخر قرار گرفت. از این رو، بر خلاف انتظار به نظر می‌رسد که این گویه به عنوان انگیزه مطرح نیست. نتایج بررسی حاضر در این زمینه با یافته‌های پژوهش Csete که در آن مرگ کودک قبلی در خانه، یکی از انگیزه‌های مادران برای جستجوی اطلاعات می‌باشد (۱۷)، همسو بود. به نظر می‌رسد که این تفاوت ناشی از تفاوت فرهنگ و محیط اجتماعی و وضعیت اقتصادی مادران و عدم برخورد پاسخ‌دهندگان با مشکلات این‌چنینی باشد.

بر اساس نتایج تحقیق حاضر، بیشتر مشارکت‌کنندگان پزشک را مهم‌ترین منبع اطلاعاتی برای کسب اطلاعات می‌دانستند. شاید به دلیل این که پزشکان شرایط فرد را به دلیل تجربه و تخصص بیشتر، بهتر درک می‌کنند و همچنین، به علت جایگاه اجتماعی آنان، برای این منبع اطلاعاتی ارزش بالاتری در نظر گرفته شده است. پس از آن، به ترتیب مراقبان بهداشتی و اطرافیان نزدیک قرار

تغذیه مناسب نیز از جمله نیازهای اطلاعاتی مادران بود که این موضوع با نتایج پژوهش‌های Bakar (۸)، Devolin و همکاران (۹) و نصراله‌زاده (۱۳) مشابهت داشت. با توجه به آگاهی از نقش تغذیه سالم در تضمین سلامت کودکان، شرکت‌کنندگان اعلام نمودند که در این زمینه نیازمند اطلاعات بیشتری هستند.

بر اساس نتایج به دست آمده، داروهای شیمیایی و گیاهی و گیاهان دارویی جزء کم‌اهمیت‌ترین نیازهای اطلاعاتی مادران بودند. شاید به این دلیل که مراکز جامع سلامت داروهای مورد نیاز مادر و کودک و اطلاعات کافی در مورد داروها را در اختیار مادران قرار می‌دهد. نتایج مطالعه حاضر با نتایج تحقیق Shieh و همکاران (۷) همسو نبود. احتمال می‌رود این تفاوت به علت جامعه هدف و سبک زندگی متفاوت باشد و پژوهش مذکور مربوط به زنان باردار بوده است. از آنجایی که مصرف بیشتر داروها در دوران بارداری می‌تواند عوارض کوتاه مدت یا دراز مدت جبران‌ناپذیری بر روی جنین ایجاد نماید و با توجه به احتمال بروز عوارض ناشی از مصرف داروها بر سلامت جنین، این نتیجه می‌تواند قابل توجیه باشد.

در ادامه نیازهای اطلاعات سلامت مربوط به مادران مورد بررسی قرار گرفت. مهم‌ترین نیاز اطلاعاتی مادران در مورد سلامت خودشان، ارتباط صحیح با همسر و دیگر فرزندان بود. این موضوع با یافته‌های مطالعات پیشین (۱۳، ۴) هم‌راستا می‌باشد. با توجه به این که ظهور تغییرات در زندگی مادران، پیامدهایی را به همراه دارد و ممکن است در روابط مادر با سایر فرزندان و همسر اختلال ایجاد کند و همچنین، به دلیل این که تعداد زیادی از مادران مورد بررسی بیشتر از یک فرزند داشتند، نتایج نشان داد که در این زمینه به اطلاعات بیشتری نیاز است. نشانه‌های سلامت و بیماری و برگشت تغییرات دوران بارداری به وضعیت قبل از بارداری، جزء اولویت‌های بعدی مادران عنوان شد که با نتایج تحقیقات نصراله‌زاده (۱۳) و Shieh و همکاران (۷) همخوانی داشت. همچنین، با یافته‌های پژوهش محسنی و همکاران (۴) همسو بود. آن‌ها آموزش در زمینه برگشت وضعیت ظاهری به قبل از بارداری را از جمله اولویت‌های مادران اعلام نمودند (۴).

مادران در مورد شیردهی و مشکلات آن به آموزش کمتری نیاز داشتند که این نتایج با مطالعات پیشین که در آن تغذیه با شیر مادر یکی از مهم‌ترین

خودشان و هم کودکان نیاز دارند. این مطلب نشان می‌دهد که آموزش‌ها و اطلاعات فعلی از جامعیت کاملی برای پاسخگویی به نیازهای مادران برخوردار نیست. بنابراین، از نتایج پژوهش می‌توان برای برنامه‌ریزی جهت ارائه خدمات مؤثرتر به مادران در معاونت بهداشتی وزارت بهداشت استفاده نمود. از سوی دیگر، با شناسایی این نیازها، امکان شناخت مبادی اطلاعاتی مادران فراهم می‌شود که از آن می‌توان برای ارائه خدمات اطلاعات سلامت توسط کتابخانه‌های عمومی استفاده کرد.

پیشنهادها

به دلیل نیاز مادران به اطلاعات در مورد سلامت خود و کودکان، پیشنهاد می‌گردد بروشورها و کتابچه‌های مرتبط با سلامت مادر و کودک در مطب پزشکان، مراکز جامع سلامت و داروخانه به صورت رایگان در اختیار مادران قرار گیرد. همچنین، به دلیل اعتماد بیشتر مادران به پزشک و مراقبان سلامت به عنوان منابع اطلاعاتی، پیشنهاد می‌شود که کتابداران پزشکی با بررسی نیازهای اطلاعات سلامت مادران، مراقبان سلامت و پزشکان را نسب به نیازهای واقعی مادران آگاه سازند تا پزشکان و مراقبان سلامت جهت افزایش آگاهی و اطلاعات مادران اقدامات لازم را انجام دهند.

تشکر و قدردانی

بدین وسیله از استادان محترم، شرکت‌کنندگان و کلیه افرادی که در انجام این تحقیق همکاری نمودند، تشکر و قدردانی به عمل می‌آید.

تضاد منافع

در انجام مطالعه حاضر، نویسندگان هیچ‌گونه تضاد منافی نداشته‌اند...

داشتند که این نتایج با یافته‌های مطالعات پیشین که در آن پزشک بیشترین میزان مراجعه را برای کسب اطلاعات سلامت داشته است (۱۳، ۱۸)، هم‌راستا بود. برخی پژوهش‌ها بر این که مراقبان بهداشتی جزء منابع اطلاعاتی مهم محسوب می‌شوند، اتفاق نظر دارند (۷، ۱۸، ۴). یافته‌ها با نتایج پژوهش‌های پیشین همسو می‌باشد که در آن اطرافیان نزدیک جزء منبع اطلاعاتی بودند (۱۳، ۱۰، ۷). به نظر می‌رسد که اطرافیان نزدیک به دلیل ارتباط مستقیم، دسترس‌پذیرتر بودن، داشتن تجربه و احساس راحتی بیشتر، از جمله منابع مهم محسوب می‌شوند.

نتایج بررسی حاضر نشان داد که روزنامه و مجلات و کتاب در رتبه‌های آخر اولویت قرار داشتند که این یافته‌ها با نتایج تحقیق Ruthven و همکاران که در آن کتابخانه کمتر مورد توجه کاربران بود (۱۰)، همخوانی داشت. علاوه بر این، با مطالعه حصری که در آن خرید کتاب در رتبه آخر اولویت قرا داشت (۱۱)، هم‌راستا می‌باشد. برخی پژوهش‌ها در این زمینه حاکی از آن است که روزنامه و مجلات جزء پر استفاده‌ترین منابع اطلاعاتی هستند (۱۳، ۸) و کتاب از جمله مهم‌ترین منابع اطلاعاتی محسوب می‌شود (۱۳، ۹، ۷) که با نتایج تحقیق حاضر مشابهت نداشت. یکی از دلایل چنین نتایجی می‌تواند سرانه کتابخوانی پایین در میان مردم ایران باشد. بنابراین، با توجه به اهمیت کتاب به عنوان یکی از مهم‌ترین و معتبرترین منبع اطلاعاتی، این مسأله باید مبنای برنامه‌ریزی‌ها و سیاست‌گذاری‌های مناسب جهت اصلاح وضعیت و پیشرفت جامعه قرار گیرد. از سوی دیگر، رشد شبکه‌های اجتماعی و استفاده عموم مردم از این شبکه‌ها می‌تواند دلیل کاهش اقبال به منابع چاپی باشد. در این راستا، لازم است برنامه‌ریزی مناسب برای بهره‌مندی از این پتانسیل و کاهش آسیب‌ها صورت گیرد.

نتیجه‌گیری

با بررسی نیازها و انگیزه جستجوی اطلاعات سلامت مادران دارای کودکان کمتر از دو سال در مطالعه حاضر، مشخص شد که آنان دارای انگیزه کافی برای جستجوی اطلاعات سلامت می‌باشند و به اطلاعات زیادی هم در مورد سلامت

References

- Zare Farashbandi F, Lalazaryan A, Rahimi AR, Hassanzadeh A. Active and passive information seeking by diabetic patients. Payesh 2015; 14(6): 729-40. [In Persian].
- Pasha A, Hasan Tehrani T, Chehrzad M M, Atrkar Roushan Z. Relationship between maternal health behavior and physical growth pattern of children under one year referred to health departments of Rasht city. J Holist Nurs Midwifery 2005; 15(1): 32-8. [In Persian].
- Zeinali J, Mirhaghjou S N, Mirzaei M, Alhani F, Kazem Nezhad Leili E, Dehghani M. The effect of family centered care on meeting parental information needs of hospitalized children. J Holist Nurs Midwifery 2012; 22(1): 30-7. [In Persian].
- Mohseni M, Loripoor M, Nekuei N. Educational needs of postpartum period in women referring to health care centers of Rafsanjan In 2008. Journal of Community Health 2013; 7(1): 18-27. [In Persian].
- Malata AM. Labour and birth information needs of first time mothers in Malawi and satisfaction with information received [MSc Thesis]. Joondalup, Australia: Edith Cowan University; 1997.
- Vargas M. The perspectives of mothers and clinicians on the information needs, information-seeking behavior, communication processes, and information resources of first-time breastfeeding Latina mothers [PhD Thesis]. New York, NY: Columbia University; 2008.
- Shieh C, McDaniel A, Ke I. Information-seeking and its predictors in low-income pregnant women. J Midwifery Womens Health 2009; 54(5): 364-72.
- Bakar ABA. Information Seeking Behaviours of Rural Women in Malaysia. Library Philosophy and Practice 2011; 2011: 461-8.
- Devolin MA, Phelps D, Duhaney T, Benzies K, Hildebrandt C, Rikhy S, et al. 1870 assessing the information and support needs of parents of young children in Canada. Arch Dis Child 2012; 97(Suppl 2): A528.
- Ruthven I, Buchanan S, Loudon K. The everyday life information seeking behaviours of first-time mothers. J Doc 2015; 72(1): 24-46.

11. Hesari Z. Study of information needs of housewives in public libraries of Mashhad. *Payame Baharestan* 2016; 66: 11-4. [In Persian].
12. Mohammadi M, Sapidnameh Z, Ebadollah Amoghini J. Information needs of nomadic women of Kohkiluyeh City. *Human Info Interact* 2016; 2(4): 77-85. [In Persian].
13. Nasrollahzadeh S. Health information-seeking behavior of pregnant women: A grounded theory study. *Human Info Interact* 2015; 1(4): 270-81. [In Persian].
14. White K, Small M, Frederic R, Joseph G, Bateau R, Kershaw T. Health seeking behavior among pregnant women in rural Haiti. *Health Care Women Int* 2006; 27(9): 822-38.
15. Bigdeli Z, Azimi MH, Zarei F. A survey on the factors affecting women employees' health information-seeking on the web in khuzestan water and power authority during 2011. *Library and Information Science* 2012; 15(1): 165-84. [In Persian].
16. Zare Gavgani V, Gheysari E, Asghari Jafar Abadi M. A study on the information seeking behavior of members of Qazvin public libraries on health related topics. *Research on Information Science and Public Libraries* 2014; 20(1): 93-112. [In Persian].
17. Csete J. Health-seeking behavior of Rwandan women. *Soc Sci Med* 1993; 37(11): 1285-92.
18. Davies MM, Bath PA. Interpersonal sources of health and maternity information for Somali women living in the UK: Information seeking and evaluation. *J Doc* 2002; 58(3): 302-18.

Health Information Needs of Mothers of Children Younger than Two Years Old Referred to Healthcare Centers of Bushehr City, Iran

Seyedeh Fatemeh Mortazavi¹, Razieh Bagherzadeh², Ali Hamidi³

Original Article

Abstract

Introduction: Mothers' health has a special importance due to their responsibility in providing the conditions necessary for their children's health. This study aimed to investigate the health information needs of mothers of children younger than two years old referred to healthcare centers in Bushehr City, Iran.

Methods: In this descriptive study, the statistical population constituted of mothers of children under two years old in Bushehr City. Data collection was done using a researcher-made questionnaire whose credibility was measured by content validity and formal validity methods in quantitative and qualitative ways, and its reliability was measured by stability test method (test-retest) and Cronbach's alpha. Mothers were selected using convenient sampling method. The results were described using descriptive statistics.

Results: The most important information needs of mothers regarding their and their children's health included information of proper behavior toward their new child, other children, and husband. Their first motivation for seeking and obtaining information was their interest in information, and the main sources of data were physicians.

Conclusion: Results of this study show that mothers needed information regarding their health and that of their children. This fact shows that current information and trainings given to mothers by healthcare systems is insufficient.

Keywords: Health Services Needs; Infant; Child Health

Received: 03 Mar., 2018

Accepted: 06 Oct., 2018

Published: 07 Oct., 2018

Citation: Mortazavi SF, Bagherzadeh R, Hamidi A. **Health Information Needs of Mothers of Children Younger than Two Years Old Referred to Healthcare Centers of Bushehr City, Iran.** Health Inf Manage 2018; 15(4): 175-81

Article resulted from MSc thesis No. 48322/8/18/20/ PD funded by Bushehr University of Medical Sciences.

1- MSc, Medical Library and Information Sciences, Student Research Committee, Department of Medical Library and Information Sciences, School of Paramedical Sciences, Bushehr University of Medical Sciences, Bushehr, Iran

2- Assistant Professor, Midwifery, Department of Midwifery, School of Nursing and Midwifery, Bushehr University of Medical Science, Bushehr, Iran

3- Assistant Professor, Medical Library and Information Sciences, Department of Medical Library and Information Sciences, School of Paramedical Sciences, Bushehr University of Medical Sciences, Bushehr, Iran (Corresponding Author)

Email: a.hamidi@bpums.ac.ir